

Umhverfisstofnun

Environment and Food Agency of Iceland

☒ Suðurlandsbraut 24
IS - 108 Reykjavík, Ísland

☎ (+354) 591 2000

Fax (+354) 591 2010

umhverfisstofnun@ust.is

www.umhverfisstofnun.is

Skipulagsstofnun
Jakob Gunnarsson
Laugavegi 166
150 Reykjavík

Reykjavík, 29. febrúar 2008

Tilvísun: UST20080100125/bs

Hringvegur um Hornafjörð. Frummatsskýrsla. Umsögn

Vísað er til bréfs Skipulagsstofnunar dags. 21. janúar sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um mat á umhverfisáhrifum ofangreindrar framkvæmdar.

Umhverfisstofnun gerir eftirfarandi athugasemdir við frummatsskýrsluna.

1. Efnistöð í frummatsskýrslu

Umhverfisstofnun telur að skoða þurfi betur forsendur umfjöllunar og niðurstöður varðandi gróðurfar, vistkerfi og jarðmyndanir, landslag og sjónræn áhrif. Vísan til 37. greinar laga nr. 44/1999 um náttúruvernd á ekki við í ýmsum tilfellum og sums staðar getur hún orkað tvímælis. Til dæmis hafa meiri eða minni sjónræn áhrif framkvæmdar ekki úrslitaáhrif varðandi röskun jarðmyndana og vistkerfa sem njóta eiga sérstakrar verndar. Þar er staðsetning mannvirkis afgerandi.

2. Valkostir

Í frummatsskýrslu eru lagðar fram fram þrjár leiðir til skoðunar í mati á umhverfisáhrifum, leið 1, leið 2 og leið 3.

Leið 1 vikur frá núverandi Hringvegi vestan Hornafjarðarfljóta til suðurs milli bæjanna Holts og Tjarnar. Hún þverar Hornafjarðarfljót á móts við Skógey og liggur þaðan norður fyrir Hornafjarðarflugvöll. Veglínan sameinast núverandi Hringvegi á milli Seljavalla og Dýhóls. Leið 2 sveigir frá núverandi Hringvegi um 2,5 km austan við Hólmsá. Þaðan liggur hún sunnan við Stóraból og þverar Hornafjarðarfljót á móts við Skógey. Veglínan liggur skammt norðan við Hrísey og þaðan yfir í Árnanes. Frá Árnanesi liggur veglínan suður fyrir Dilksnes og stefnir þaðan yfir land að núverandi Hringvegi við Haga.

Leið 3 fylgir leið 2 austur yfir Hornafjarðarfljót að stöð 10.700, en sveigir þaðan til suðurs fyrir línu 2. Frá Hrísey liggur veglínan í sunnanvert Árnanes, síðan norður við Hrafnsey, suður fyrir Hafnarnes, þaðan um norðanverðan Skarðsfjörð að Hringvegi við Haga. Einnig eru lagðar fram samsettar leiðir, t.d. leið 1 vestan Hornafjarðarfljóta og leið 3 austan fljótsins. Þessi leið kallast leið 1v/3a.

Í eftirfarandi umsögn Umhverfisstofnunar verður ekki fjallað sérstaklega um þverun

Hornfjarðarfljóts í samanburði á umhverfisáhrifum mismunandi valkosta, enda er í frummatsskýrslu einungis fjallað um þverun á einum stað og áhrif þverunar verða því þau sömu óháð leiðavali. Til að forðast rugling vegna samsettra veglína verður fjallað sérstaklega um veglínur vestan Hornfjarðarfljóts, þ.e. 1v og 2v og veglínur að austan, þ.e. leiðir 1a, 2a og 3a.

3. Gróður

Allar þær háplöntutegundir sem fundust í gróðurúttekt Náttúrufræðistofnunar Íslands eru algengar á Suðausturlandi og á landsvísu. Engin tegund er flokkuð sem sjaldgæf á landsvísu og engin er á valista. Á áhrifasvæðum veglína er þó að finna víðáttumiklar sjávarfitjar sem teljast fágætar á landsvísu, sbr. skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands um gróður og fuglalíf og umfjöllun hér fyrir neðan.

Leið 1v sveigir til austurs af Hringvegi 1 milli bæjanna Holts og Tjarnar. Nýbygging vegar frá þessum stað að brúarstæði við Hornfjarðarfljót yrði um 2,3 km að lengd. Um 87% leiðarinnar liggur um votlendi, þ.e. deiglendi, mýrar, flóa og vatnagróður. Þar af er deiglendi 56%.

Leið 2v (sama og leið 3v) sveigir til austurs af Hringvegi 1 á móts við Lambleiksstaði. Nýbygging vegar frá þessum stað að brúarstæði við Hronarfjarðarfljót yrði um 5,5 km að lengd. Um 87% leiðarinnar liggur um votlendi. Þar af er deiglendi 38%.
"Vatnsstaða í votlendu á Mýrum er óvenju há á landsvísu" (skýrsla NÍ bls. 20)

Samburður leiða vestan Hornafjarðarfljóta: Í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands um gróður á umræddum veglínunum segir: „*Augljós kostur veglínu 1 fram yfir veglínu 2 er hversu miklu styttri nýlagning vegar er á þeirri leið og þar af leiðandi minna rask. Hér vegur þyngst minni skerðing blautara votlendis (mýra, flóa og vatnagróðurs) á leið 1, þar sem um 25 ha þessara gróðurlenda eru á viðmiðunarsvæði leiðarinnar, á móti tæpum 110 ha á leið 2. Ef litið er til að votlendi ber að vernda samkvæmt 37. grein laga nr. 44/1999 um náttúruvernd, þá er leið 1 tvímælalaust betri kostur.*”

Umhverfisstofnun tekur undir ofangreint álit Náttúrufræðistofnunar Íslands að leið 1v teljist betri kostur en leið 2v vegna minna rasks votlendis og minni áhrifa á landslag. Umhverfisstofnun hefur lagt áherslu á að nýta mannvirkjabelti sem fyrir eru eins og kostur er. Við veglagningu samkvæmt leið 1v nýtist lengri kafla á núverandi Hringvegi 1 en ella. Að líkindum hefur þetta í för með sé minni efnispörf en ef vegur væri lagður samkvæmt leið 2v. Umhverfisstofnun telur að val á leið 1v samræmist best því ákvæði 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd að votlendi njóti sérstakrar verndar og forðast skuli röskun þess eins og kostur er, þar sem veglagning á þessum stað feli í sér umtalsvert minni röskun votlendis en á veglínu 2v.

Austan Hornfjarðarfljóta liggur leið 1a að mestu um deiglendi. Í Skógey liggur leiðin um sjávarfitjar á stuttum köflum. Alls er talið að um 1,7 ha sjávarfitja munu skerðast vegna leiðar 1a. Nýlagning vegar á leið 1a liggur á 2,4 löngum kafla á grónu landi. Í skýrslu Líffræðistofnunar Háskólans segir á bls. 3: „*Leið 1 hefði væntanlega hverfandi áhrif á sjávarfitjar á svæðinu.*”

Leiðir 2a og 3a liggja á 4 km löngum kafla á grónu landi í Skógey.

Í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands segir um mögulegar veglínur í Skógey::
„*Náttúrufræðistofnun Íslands gerir litinn greinarmun á fyrirhuguðum veglínunum í Skógey með tilliti til gróðurfars en bendir á að veglína 1 er styst og kemur líklega til með að valda*

minnstu raski.”

4. Áhrif á fuglalíf og leirur

Samkvæmt úttekt Náttúrufræðistofnunar Íslands er þéttleiki mófugla mikill á þeim svæðum sem veglínur 1v og 2v liggja um. Í Skógey eru grágæsir í miklum fjölda en grágæs er á válista. Ekki voru þó neinir staðir þar sem skáru sig sérstaklega úr.

Með hliðsjón af framansögðu virðist ekki vera marktækur munur á leiðum 1v og 2v eða á veglínunum 1a, 2a og 3a þar sem þær liggja um Skógey hvað varðar áhrif á fuglalíf. Leið 1 er þó nyrst af fyrirhuguðum þremur veglínunum í Skógey og þeirra styst eða u.þ.b. 3,3, km.

Í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands kemur fram að fjörusvæði við Hornafjarðarfljót og Skarðsfjörð eru mikilvæg fæðusvæði fugla á öllum tíma árs. Í skýrslunni segir m.a. á bls. 45-46: „*Á fartíma vor og haust safnast þúsundir fugla saman á strandsvæðum við Hornafjarðarfljót og Skarðsfjörð. Góðar leirur eru takmörkuð auðlind á svæðis- og landsvísu og staðir sem eru fjölsóttir eru það vegna gæða. Talningar sýna að leirur við Árnanes, Dilksnes og sérstaklega í Flóa eru mjög mikilvægar fyrir fugla.*”

Náttúrufræðistofnun Ísland bendir á að veglagning samkvæmt leiðum 2a og 3a gæti haft mikil og bein áhrif á brandönd og fjöruspóa. Þessar tegundir eru báðar á válista og flokkaðar sem tegundir í bráðri hættu. Tegundirnar byggja báðar afkomu sína á aðgengi að leirum. Strandsvæði við Hornafjarðarfljót og Skarðsfjörð eru mjög mikilvægar vetrarstöðvar fjöruspóa á Íslandi. Náttúrufræðistofnun Íslands telur að veglínur 2a og 3a muni raska mikilvægum brandandastöðum. Vegagerð á leið 1a hefur engin áhrif á leirur.

Í frummatsskýrslu (bls. 106) segir um fyrirhugaða vegalagningu um votlendi: „*Með því að sneiða framhjá viðkvæmum votlendisgerðum, velja efni í vegfyllingu með tilliti til lekta og hanna ræsi og brúarop þannig að full vatnsskipti náist telur framkvæmdaraðili að ákvæði samþykktarinnar (Ramsarsamningsins) séu uppfyllt.*”

Efasemda varðandi þetta atriði gætir í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands, en þar segir á bls. 45: „*líklegt er að uppbygging vegarins á leirunum hafi óbein áhrif á sjávarflæðagróður ofan við veglínuna. Þótt gert sé ráð fyrir að munur flóðs og fjöru verði óbreyttur að loknum framkvæmdum við leiðir 2 og 3 er líklegt að breytingar verði á straumum og uppsöfnun framburðarefna þegar vatnsflæði er heft og beint í þrengri farveg.*”

Í skýrslu Vegagerðarinnar um vatnafar (sjá fylgiskjal með frummatsskýrslu) kemur fram að almennt gildir um öll ræsi og brýr á leiðum 1, 2 og 3 að þau eru hönnuð fyrir 100-ára flóð árvatns. Brýrnar eru því það langar að þær hafa engin áhrif á vatnshæð þegar rennsli ána er nálægt meðalrennsli. Þegar mikil flóð eru í ánum verður vatnshæðin ofan vegar hærri en hún hefði orðið án vegar og varnargarða. Í skýrslunni kemur þó einnig fram að þrátt fyrir að tillögur um lengd brúa á leið 2 og 3 í voginum á milli Árnanes og Dilksness/Hafnarness tryggi að mannvirkin hafi nánast engin áhrif á sjávarföll og vatnsskipti innan veglínanna verði að gera ráð fyrir að set safnist fyrir í voginum í skjóli við vegfyllinguna hraðar en ætti sér stað án mannvirkjanna. Þar segir einnig: „*Ástæðan er sú að Hornafjörður er grunnur fjörður og mikið set berst í fjörðinn með Hornafjarðarfljóti sem rótast upp í öldugangi í hvassviðri. Óhjákvæmilegt er að þetta set berst með sjávarfallastraumum í gegnum brúaropið á leiðum 2 og 3 og sest til í skjóli við vegfyllinguna hraðar en ætti sér stað án vegar.*”

Í frummatsskýrslu bls. 81 kemur fram að í greinargerð Agnars Ingólfssonar um áhrif vegarins á sjávarfitjar innan leiða 2 og 3 sé talið að helstu áhrifin gætu verið þau að

setmyndun myndi valda því að háplöntur gætu fyrr fest rætur og leirur gætu breyst í sjávarfitjar.

Niðurstaða framkvæmdaraðila um vegagerð um leirur er eftirfarandi: „*Einhverjar breytingar kunna að verða á setmyndun innan vega, og skjól verður þar meira en áður. Erfitt er þó að sjá að þetta geti breytt lífsskilyrðum lífvera að neinu ráði.*” (Sjá bls. 100 í frummatsskýrslu.) Umhverfisstofnun telur að ekki sé unnt að fullyrða á þennan hátt ef um er að ræða breytingu frá leirum í sjávarfitjar vegna aukinnar setmyndunar. Ljóst er að ýmsar tegundir fugla sækja eingöngu fæðu í leirur, því mætti ætla að möguleikar þessara tegunda til fæðuöflunar myndi að líkindum minnka innan vegfyllingar. Enda kemst Náttúrufræðistofnun Íslands að eftirfarandi niðurstöðu um áhrif vegalagningar samkvæmt leiðum 2 og 3: „*Náttúrufræðistofnun Íslands telur að veglagning með uppfyllingu á strandsvæðum á leið 2 og 3 um Nes muni hafa neikvæð áhrif á fuglalíf á svæðinu.*” (Frummatsskýrsla bls. 46.)

Ekki var gerð rannsókn á lífríki leira í Skarðsfirði í tengslum við mat á umhverfisáhrifum Hringvegar um Hornafjarðarfljót. Því ríkir óvissa um áhrif vegagerðar á leið 3. Einnig ríkir óvissa um umfang áhrifa á lífríki leira í Hornafirði vegna skorts á rannsóknum til samanburðar.

Vegna þessarar óvissu voru sérfræðingar beðnir um að gefa álit á áhrifum framkvæmda í Skarðsfirði (Agnar Ingólfsson o.fl. 2006), en í skýrslu þeirra segir m.a.: „*Samkvæmt þeim er selta miklu hærrí í Skarðsfirði og smádyra- og fuglalíf þar miklu meira en í Hornafirði.*” Þetta álit er ekki í samræmi við ofangreindar upplýsingar Náttúrufræðistofnunar Íslands um að fuglar safnist þúsundum saman á leirur við Hornafjörð og í Skarðsfirði og sé fjöldi fugla til vitnis um lífríkar (góðar) leirur.

Umhverfisstofnun telur að ef veglagning á leiðum 2a og 3a skerðir leirur og sjávarfitjar og takmarkar möguleika fugla til fæðuöflunar geti framkvæmdin ekki verið í samræmi við markmið Ramsarsamþykktarinnar um verndun votlendissvæða sem lífsvæði fyrir votlendisfugla.

4. Verndarsvæði

Skarðsfjörður, þ.e. fjörur, grunnsvæði, eyjar og sker í Skarðsfirði öllum ásamt Álaugarey, er á náttúruminjasrá (svæði nr. 629), vegna lífauðugra leira og grunnsævis með miklu fuglalífi, auk þess sem Álaugarey er talin vera jarðfræðilega sérstæð. Skarðsfjörður er einnig á skrá alþjóða fuglaverndarsamtakanna (BirdLife International) yfir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði (Important Bird Areas). Forsendur þess að svæðið er sett á þann lista eru þær að um er að ræða svæði þar sem talið er að dvelji yfir 1% af stofni votlendisfugla, þ.e. æðurs (*Somateria mollissima*) og lóupræls (*Calidris alpina*), sem nýtir svæðið sem áningarstað. Einnig er Skarðsfjörður skilgreint sem svæði þar sem talið er að reglulega dvelji yfir 20.000 vaðfuglar eða yfir 10.000 pör af einni eða fleiri tegund sjófugla. Aðrir vaðfuglar sem nefndir eru á skrá fuglaverndarsamtakanna, en þeir sem tilgreindir eru hér að framan, eru tjaldur (hundruðir), sandlóa (1.000), rauðbrystingur (min. 2.000) og jaðrakan (hundruðir). Svæðið stenst jafnframt viðmið fyrir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði samkvæmt Ramsarsamningnum (samþykkt um votlendi sem hafa alþjóðlegt gildi, einkum fyrir fuglalíf).

Eins komið hefur fram raskar nýr vegur um Hornafjarðarfljót vistgerðum sem njóta skulu sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd, en hversu mikil sú röskun verður er háð veglínun. Samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd skulu mýrar og flóar, 3 ha að stærð eða stærri, njóta sérstakrar verndar og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er. Á áhrifasvæði framkvæmdarinnar eru stór samfelld, að mestu óröskuð,

votlendissvæði en ekki eru mörg slík eftir á Íslandi og þá síst á Suðurlandi. Í stefnumörkun íslenskra stjórnvalda til sjálfbærrar þróunar til ársins 2020 (*Velferð til framtíðar: Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi*) og einnig í áherslum fyrir árin 2006-2009 er það eitt skilgreindra markmiða að forðast verði eins og kostur er að skerða frekar votlendi, birkiskóga og önnur lykilvistkerfi Íslands. Í áherslum til 2006-2009 er einnig sett fram það markmið að unnið verði að endurheimt votlendis og annarra mikilvægra vistkerfa þar sem slíkt er talið mögulegt. Í samþykkt um votlendi sem hafa alþjóðlegt gildi, einkum fyrir fuglalíf (Ramsarsamningur) er votlendissvæði skilgreint mjög víðtækt og nær m.a. yfir mýrar, flóa, fen og vötn með fersku, ísöltu eða söltu vatni, þar á meðal sjó þar sem dýpi er innan við sex metra. Grunnsævi telst því einnig til votlendis samkvæmt samningnum. Eins og Umhverfisstofnun vakti athygli á í umsögn um tillögu að matsáætlun vegna mats á umhverfisáhrifum Hringvegar um Hornafjarðarfljót hefur verið mörkuð sú stefna að ef fyrirhugaðar framkvæmdir hafa í för með sér rask á votlendi verði endurheimt a.m.k. jafn mikið votlendi og það sem raskast við framkvæmdirnar. Ekki hefur þó enn verið gerð krafa um endurheimt leira eða fjörugerða á grunnsævi, heldur hefur eingöngu verið um að ræða endurheimt votlendis á landi. Ætla má að erfitt sé um vik við endurheimt grunnsævis af þessari gerð en slíkt hlýtur að kalla á enn íhaldssamari stefnu hvað varðar rask á grunnsævisvotlendisgerðum vegna framkvæmda. Umhverfisstofnun telur endurheimt fyrrgreindra votlendisgerða sem mótvægisáðgerð nánast vera ógjörning og eiga mótvægisáðgerðir í tilvikum sem þessum því fyrst og fremst að felast í því að raska þeim ekki. Umhverfisstofnun telur því að við lagningu Hringvegar um Hornafjarðarfljót eigi tvímælalaust að velja þann valkost sem síst raskar votlendi, þ.m.t. grunnsævi.

Sjávarfitjar og leirur njóta einnig sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd. Eins og bent er á í skýrslu Líffræðistofnunar Háskólans (sjá fylgiskjal með frummatsskýrslu) eru sjávarfitjar hérlandis umfangslítið gróðursamfélag. Þar segir einnig að flatarmál fitja sem væntanlega lentu innan vegar við vegagerð eftir leiðum 2 og 3 yfir Hornafjarðarfljót hafi ekki verið áætluð en greinilega væri um umtalsverðan hluta (e.t.v. fáein prósent) af fitjum landsins að ræða. Sjávarfitjar eru sjaldgæfar á Austurlandi.

Leirur eru mikilvægt fæðuöflunarsvæði fyrir fugla og eru almennt mikilvægir viðkomustaðir ýmissa fuglategunda, einkum vaðfugla, andfugla og máfa. Á undarnförnum árum hefur þó sífellt gengið á slík svæði vegna ýmissa framkvæmda, s.s. landfyllinga. Þau svæði sem eftir eru öröskuð hafa því sífellt meira verndargildi.

Umhverfisstofnun telur veglagningu á leið 3 um Skarðsfjörð óásættanlega. Eins og framan greinir eru fjörur og grunnsævi í firðinum á náttúruminjaskrá vegna m.a. lífríkra leira og mikils fuglalífs. Svæðið er skilgreint sem alþjóðlega mikilvægt fuglaverndarsvæði. Verndun Skarðsfjarðar er í samræmi við markmið Ramsarsamþykktarinnar. Ennfremur kemur fram í frummatsskýrslu samdóma álit Náttúrufræðistofnunar Íslands og Líffræðistofnunar Háskólans á þeim forsendum verndar sem nefndar eru í náttúruminjaskrá.

Eins sog fram kemur í frummatsskýrslu hafa ekki verið gerðar rannsóknir á lífríki leira í Skarðsfirði. Umhverfisstofnun bendir á að mikilvægi Skarðsfjarðar sem fuglasvæði byggist á talningu fugla. Mikið fuglalíf ber vott um auðugt lífríki leirunnar í Skarðsfirði. Sérstök rannsókn á lífríki leira í Skarðsfirði myndi væntanlega leiða í ljós tegundasamsetningu smádyra í leirunni án þess að draga úr mikilvægi leirunnar sem fæðuöflunarsvæði fugla. Slík rannsókn hefur í þessu tilfelli engin áhrif á mat á verndargildi leira í Skarðsfirði eða á þá niðurstöðu Umhverfisstofnunar að vegagerð um Skarðsfjörð á leið 3 sé óásættanleg.

5. Efnistaka

Í sérfræðiskýrslum sem unnar voru vegna mats á umhverfisáhrifum Hringvegar um Hornafjarðarfljót koma fram nokkrar athugasemdir um fyrirhuguð efnistökusvæði sbr. eftirfarandi:

Náma 2, Djúpá

Athuga, í skýrslu Veiðimálastofnunar um áhrif breyttrar veglínu á fiskstofna koma fram athugasemdir varðandi efnistöku í og við Djúpá, en þar sé eina náman sem hafi bein áhrif á vatn. Fram kemur að æskilegt er og mælt með að efnistaka verði sem fjærst vatnsfarvegi. Náttúrufræðistofnun Íslands bendir á að gæta verður þess vandlega að spilla ekki samfelldum aðliggjandi gróðri verði svæðið nýtt til efnistöku.

Náma 4, Austurfljót

Náttúrufræðistofnun bendir á að æskilegt er að hlífa gróðurlendinu við veginn á austurjaðri svæðisins.

Náma 9

Í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands segir: „...Við jaðar fyrirhugaðs námusvæðis eru einnig athyglisverðir sethjallar. Allt umhverfis fyrirhugaða námu er því gróðurfar fjölskrúðugt og landslag áhrifamikið. Þrátt fyrir að þegar hafi verið numið efni á þessum stað mun frekara rask verða til lýta. Náttúrufræðistofnun Íslands mælir með því, að teknu tilliti til landslags og aðliggjandi gróðurs, að efnistaka úr öðrum námusvæðum gangi fyrir.”

Umhverfisstofnun telur að við gerð efnistökuáætlana verði að taka tillit til framangreindra athugasemda.

Umhverfisstofnun telur að samfara efnistöku úr Friðsæld ætti að ganga frá námunni. Stofnunin telur að efnistaka úr fjallshlíðum geti haft neikvæð sjónræn áhrif í för með sér. Því ætti að kanna hvort einhver þeirra náma sem fyrirhugað er að nýta við vegagerð um Hornfjarðarfljót gæti með tilkomu nýs vegar nýsts sem framtíðarnáma fyrir Hornfjarðarbæ.

Í skýrslu Náttúrufræðistofnunar Íslands kemur fram að fuglalíf á og í nágrenni námusvæða var fremur fábreytt og einskis varð vart sem er fágætt eða sérlega markvert.

6. Landslag/sjónræn áhrif

Á bls. 149 í frummatsskýrslu segir: „*Landslag í Hornafirði nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. náttúruverndarlaga nr. 44/1999 þar sem segir að forðast beri að raska ákveðnum gerðum landslags eins og kostur er.*” Umhverfisstofnun vekur athygli á að fyrrnefndum lögum var breytt árið 2001. Með þeirri breytingu var orðið *landslagsgerðir* fellt úr 37. gr. laganna og í stað þess kom *jarðmyndanir og vistkerfi*. Landslag í Hornafirði nýtur því ekki sérstakrar verndar en á áhrifasvæði framkvæmdarinnar eru hins vegar jarðmyndanir og vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt lögum um náttúruvernd.

Umhverfisstofnun telur að viðmið við mat á áhrifum á landslag í frummatsskýrslu séu ekki að öllu leyti rétt. Við mat á áhrifum á landslag er mikið til stuðst við það hvort þar er að finna jarðmyndanir og vistkerfi sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. laga um náttúruvernd. Því virðist sem verið sé að blanda saman verndargildum ákveðinna vistgerða og sjónrænum áhrifum. Umhverfisstofnun telur að meti eigi áhrif á landslag fyrst og fremst út frá sjónrænum áhrifum og að mikilvæg sé að nýr vegur um Hornafjarðarfljót lagi sig að

heildarsvipmóti lands. Benda má á að samkvæmt 34. gr. laga um náttúruvernd skal þess gætt við hönnun vega, virkjana, verksmiðja og annarra mannvirkja að þau falli sem best að svipmóti lands. Umhverfisstofnun er hins vegar sammála heildarniðurstöðu í frummatsskýrslu varðandi áhrif mismunandi valkosta á landslag.

Á bls. 149 í frummatsskýrslu segir m.a. um verndargildi: „*Leið 1 vestanmegin dregur ekki úr verndargildi landslags en að austanverðu getur leiðin dregið úr verndargildi sjávarfitja.*” Umhverfisstofnun telur að rask á hluta sjávarfitja rýri ekki verndargildi þess hluta fitjanna sem eftir stendur. Þvert á móti telur stofnunin að því meira rask sem verður á sjávarfitjum vegna framkvæmda því meira verði verndargildi þeirra sjávarfitja sem eftir eru óraskaðar.

Í frummatsskýrslu segir m.a. um leið 3 vestan megin liggi samsíða náttúrulegum línunum í landslaginu og verði lítt áberandi í landinu. Umhverfisstofnun telur ekki ljóst til hvaða náttúrulegra lína vísað er til. Veglínin virðist þvert á móti þvera landslagsheildir sem skilgreindar eru í frummatsskýrslu.

Umhverfisstofnun telur að við mat á sjónrænum áhrifum í frummatsskýrslu hefði mátt gera grein fyrir þeim mun sem felst í vegagerð annars vegar í sjó og hins vegar framkvæmdum á landi með tilliti til sjónrænna áhrifa og möguleikum hönnuða til að draga úr neikvæðum sjónrænum áhrifum á svo ólíkum svæðum. Stofnunin telur ljóst að vegfyllingar um Hornafjörð og Skarðsfjörð muni hafa veruleg sjónræn áhrif í för með sér.

Umhverfisstofnun óskar eftir upplýsingum um hvort virkni varnargarða helst í hendur við lögun þeirra eða hvort unnt sé að fella varnargarða betur að landi t.d. með því að sveigja þá að bökkum fljótsins og draga með þeim hætti úr sjónrænum áhrifum beinna garða. Að öðru leyti gerir Umhverfisstofnun ekki athugasemdir við þverun Hornafjarðarfljóta milli stöðva 6700-8000 (miðað við leið 1).

7. Mótvægisáðgerðir

Í frummatsskýrslu segir m.a. í umfjöllun um mótvægisáðgerðir vegna sjónrænna áhrifa að til að að forðast að raska tjörnum sem eru áberandi í landslaginu hafi leið 1 að vestanverðu verið hnikað til. Í niðurstöðukafla um landslag (kafla 18.7) segir m.a.: „*Reynt verður að draga úr áhrifum framkvæmda á mýrar, flóa og sjávarfitjar með lagningu ræsa og vali á efni í vegfyllingu með tilliti til lektar. Þá hefur veglínun verið hnikað framhjá tjörnum sem njóta verndar 37. gr. náttúruverndarlaga.*”

Umhverfisstofnun telur að það teljist ekki til mótvægisáðgerða að hnika veglínun til þannig að þær raski ekki vistgerðum sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt lögum um náttúruvernd. Stofnunin bendir í því sambandi á að samkvæmt leiðbeiningum Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda telst það ekki til mótvægisáðgerða að fara að lögum eða viðhafa að öðru leyti sjálfsögð vinnubrögð við framkvæmdir, t.d. að forðast jarðrask eins og kostur er. Það telst heldur ekki til mótvægisáðgerða að velja einn framkvæmdakost fremur en annan sem lagður er fram til samanburðar, t.d. við val á veglínun við vegagerð.

Hvað varðar val á efni í vegfyllingu vekur Umhverfisstofnun athygli á að við lagningu nýs vegar til Vopnafjarðar er fyrirhugað að gera tilraun með gegndræpt lag neðst í veginum á völdum köflum í votlendi, sbr. frummatsskýrslu um mat á umhverfisáhrifum Norðausturvegar til Vopnafjarðar, Brunahvammsháls – Vopnafjörður og álit Skipulagsstofnunar um mat á

umhverfisáhrifum framkvæmdarinnar. Er þetta gert þar sem rannsóknir hafa sýnt að svokallaðir fljótandi vegir hafa ekki dregið úr áhrifum vegagerðar á votlendi. Niðurstöður úr rannsókninni sem gerð verður á fyrsta áfanga verksins munu ekki liggja fyrir fyrr en eftir að þeim áfanga vegarins verður lokið (sjá úrskurð Skipulagsstofnunar frá 13. júlí 2007). Ef fyrstu niðurstöður úr rannsókninni sýna að þessi aðferð við byggingu vegarins þar sem hann liggur yfir votlendi gefur góða raun, er mögulegt að hún verði notuð við áframhald vegarins til Vopnafjarðar, en ákvörðun um það verður tekin í samráði við rannsóknaraðila. Umhverfisstofnun telur því að ekki sé hægt að fullyrða að svo komnu máli að gegndræpt lag neðst í vegi hafi þau áhrif að draga úr neikvæðum áhrifum vegagerðar á votlendi, enda hefur ekki verið sýnt fram á það með rannsóknum og tilraunaverkefni Vegagerðarinnar þess efnis er ekki hafið. Því er með öllu óvíst hvort framangreind aðgerð virkar sem mótvægisáðgerð og dregur úr áhrifum vegagerðar um votlendi. Þar til sýnt hefur verið fram á annað verður að gera ráð fyrir að veglagning um votlendi hafi áhrif út fyrir það svæði sem verður fyrir beinu raski vegna veglagningarinnar, sbr. leiðbeiningar Umhverfisstofnunar um mat á röskun/endurheimt votlendis vegna vegaframkvæmda og annarra framkvæmda sem við geta átt.

Í umfjöllun um endurheimt votlendis er vakin athygli á að með tilkomu nýrra varnargarða við fyrirhugaða brú yfir Hornafjarðarfljót komi til með að myndast land innan varnargarðanna vegna þess að áin flæmist þar ekki lengur. Fjallað er um mögulega gróðurframvindu og segir m.a. að ef vel takist til gæti gróðurfar þróast á sama veg og í Skógey og þar myndast votlendi með náttúrulegu gróðurfari með tíð og tíma. Einnig er fjallað um mögulegar uppgræðsluáðgerðir og nefnt að slíkar áðgerðir gætu flokkast undir endurheimt votlendis og reiknast til mótvægis við það votlendi sem raskast með nýlagningu vegar. Umhverfisstofnun telur að vegna þeirrar óvissu sem ríkir um hugsanlega gróðurframvindu verði ekki hægt að líta á áðgerðir sem þessar sem endurheimt votlendis í stað þess votlendis sem raskast við fyrirhugaðar framkvæmdir. Óljóst er hvort gróðurframvinda yrði í átt að votlendi þegar til lengri tíma er litið eða hvort svæðið þróast yfir í þurrara land. Þá vekur Umhverfisstofnun athygli á að m.t.t. umfjöllunar um lekt í vegfyllingum í frummatsskýrslu virðist óljóst hversu þurrt land verður innan vegfyllingarinnar.

Niðurstaða

Leið 1v liggur um mun þurrara land en leið 2a. Leið 1v fylgir lengur Hringvegi 1 og er nýbygging á leið 1v er 2,3 km miðað við 5,5 km nýbygginu á leið 2v. Áhrif leiðanna á fugla eru talin sambærileg. Á hvorugri leiðanna er talið að sérstök gróðursamfélög eða plöntur sé að finna.

Umhverfisstofnun telur leið 1v betri valkost vegna minna rasks á votlendi, betri nýtingu núverandi mannvirkjabeltis, minni nýframkvæmda og þarf að leiðandi minni efnispörf. Leið 1a mun raska sjávarfitjum og deiglendi í Skógey. Að öðru leyti liggur lína 1a að mestu um nytjaland þar sem um nýbyggingu er að ræða. Áhrif á fuglalíf teljast tímabundin áhrif á grágæs í Skógey.

Álit framkvæmdaraðila á raski sem hlýst af vegagerð á leið 1 er eftirfarandi: „Það er minnsta rask á votlendi sem hlýst af þeim leiðum sem til greina koma.“

Leið 2a liggur um deiglendi og sjávarfitjar í Skógey sem og leið 3. Þessar leiðir liggja á lengri kafla um votlendi en leið 1a í Skógey.

Í Nesjum liggur leið 1a um nytjaland frá Hoffellsá að Hringvegi 1 við Árnanes V. Á sama svæði liggur stór hluti leiðar 3 um leirur og í vatni og einnig töluverður hluti leiðar 2a. Báðar

Þessar leiðir liggja um sjávarfitjar við Dilksnes og Hafnarnes. Leið 3 liggur um Skarðsfjörð sem er á náttúruminjaskrá auk þess sem svæðið er talið alþjóðlega mikilvægt fuglaverndarsvæði.

Náttúrufræðistofnun Íslands telur að veglagning með uppfyllingu á strandsvæðum á leið 2 og 3 um Nes muni hafa neikvæð áhrif á fuglalíf á svæðinu. Sérstaklega er talið að vegagerð á leiðum 2 og 3 um Nes geti spilt brandandarvarpi og haft mikil og bein áhrif fjöruspóa, en báðar þessar tegundir eru á valista sem tegundir í bráðri hættu. Einnig er líklegt að vegagerð um strandsvæði eftir leiðum 2 og 3 muni hafa neikvæð áhrif á landslag og neikvæð sjónræn áhrif í för með sér.

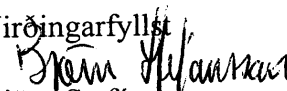
Niðurstaða matsvinnu Vegagerðarinnar er sú að vegna umhverfisáhrifa leiða 2 og 3 sem og samsettra leiða þeirra og leiðar 1 mæli Vegagerðin með leið 1 umfram aðrar leiðir. Náttúrufræðisstofnun Íslands telur að með tilliti til algengni gróðurs á svæðisvísu og landsvísu og umfangs votlendis á áhrifasvæðum veglínanna þriggja, muni lagning veglínu 1 valda minnstum spjöllum á votlendi og sérstæðum gróðri, sem og raski á fuglalífi og leirum. Umhverfisstofnun tekur undir niðurstöður fyrrgreindra aðila.

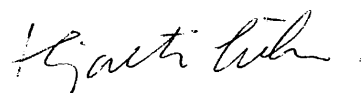
Umhverfisstofnun telur að leið 1 að teknu tilliti til mótvægisáðgerða sé ásættanleg út frá umhverfissjónarmiðum. Stofnunin telur að leið 2 muni hafa umtalsverð umhverfisáhrif í för með sér vegna áhrifa á vistgerðir sem njóta verndar samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd og búsvæði fugla sem eru á valista, auk þess sem leið 2 muni hafa neikvæð áhrif á landslag.

Umhverfisstofnun telur að leið 3 muni hafa umtalsverð umhverfisáhrif í för með sér vegna áhrifa á verndarsvæði sem hafa alþjóðlegt gildi fyrir fuglalíf, búsvæða fugla sem eru á valista og vistgerða sem sem njóta sérstakrar verndar samkvæmt 37. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd. Leið 3 mun einnig hafa veruleg neikvæð áhrif á landslag.

Umhverfisstofnun minnir á að leita verður umsagnar stofnunarinnar skv. 37. og 38. gr. laga nr. 44/1999 um náttúruvernd áður en framkvæmdaleyfi er veitt.

Virðingarfyllt

Björn Stefánsson

Hjalti J. Guðmundsson
forstöðumaður